

Το Άγιο Πνεύμα στην Ορθόδοξη Παράδοση.

του Paul Evdokimov

Από: Ευδοκίμωφ, Το Άγιο Πνεύμα στην Ορθόδοξη παράδοση, μτφρ. Στέλλα Κ. Πλευράκη, εκδ. Ίδρυμα ο Ευαγγελιστής Μάρκος, Θεσσαλονίκη 1991.

Η Τριαδική Θεολογία

Στην αρχή του τριαδικού Μυστηρίου ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός συνοψίζει τις τρεις μεγάλες αρχές της παραδόσεως.

α. Κάθε γνώση του Θεού εξαρτάται εξ ολοκλήρου από την ελεύθερη ενέργεια της θελήσεώς Του.

β. Στη συνέχεια, ο Λόγος που έγινε άνθρωπος αποκαλύπτει στην Εκκλησία, της οποίας είναι η Κεφαλή, το Μυστήριο των Τριών θείων Προσώπων. Πραγματικά, η Εκκλησία γνωρίζει τον ιστορικό Χριστό που σταυρώθηκε, αναστήθηκε και δοξάστηκε, δέχεται την κυριακή προσευχή και γνωρίζει τον Υιό που διακρίνεται από τον Πατέρα• ακούει την υπόσχεση για τον «άλλο Παράκλητο» που πρόκειται να κατεβή και τον δέχεται την ημέρα

της Πεντηκοστής. Πάνω από κάθε θεωρία ή φιλοσοφία, η Εκκλησία εξαγγέλλει την τριαδική οικονομία του μυστηρίου της σωτηρίας με το κήρυγμά της και τη ζη άμεσα μέσα στον τύπο του βαπτίσματος, μέσα στο Σύμβολο της πίστεώς της, μέσα στη Λειτουργία της και τα ιερά της μυστήρια. Αργότερα θα σφυρηλατήσουν οι Πατέρες τα θεολογικά επιχειρήματα, για να ανατρέψουν τις αιρέσεις και να προσδιορίσουν τη δογματική ορθοδοξία της θείας Αλήθειας.

γ. Υπάρχει τέλος και η αρχή της Μοναρχίας του Θεού. Ο Πατήρ αναλαμβάνει υπεύθυνα και βεβαιώνει την ενότητα των Τριών Προσώπων μέσα σε μια τέλεια αγάπη, μέσα στη μια φύση. Η γέννηση του Υιού και η εκπόρευση του Πνεύματος φανερώνουν πρώτ' απ' όλα το ομοούσιό τους με τον Πατέρα, που είναι η πιο φανερή έκφραση της θεότητάς τους και της τέλειας Ισότητος των Τριών.

1. Ή Παλαιά Διαθήκη.

Η Παλαιά Διαθήκη παραδέχεται έναν αυστηρό μονοθεϊσμό, που διακηρύττει καθαρά ο Μωϋσής: «Άκουε, Ισραήλ, Κύριος ο Θεός ημών εις εστιν». Οι υπαινιγμοί του μυστηρίου της Τριάδος φαίνονται αμυδρά. Η αλήθεια του ξεπερνά κάθε δυνατότητα κατανοήσεως και γι' αυτό αποκαλύπτεται κατά θείο τρόπο. Αυτό είναι το βασικό διακριτικό γνώρισμα του χριστιανισμού από την ειδωλολατρεία, τον Ιουδαϊσμό και τον Ισλαμισμό, που θεωρούν το μυστήριο του Ενός και Τριαδικού Θεού τελείως παράλογο.

Κατά τους Πατέρες δεν μπορεί κανείς να ξεδυσάλυνη το μυστήριο της Αγίας Τριάδος στην Π. Δ. παρά μόνο με το φως των Ευαγγελίων. Κατά τους Εβραίους τα περισσότερα κείμενα (Γεν. 3,22. 11,7) αναφέρονται στη συνομιλία του Θεού με τους αγγέλους. Κατά τον Φίλωνα επίσης ο Άγγελος του Γιαχβέ είναι ο Λόγος με την έννοια της μονοθεϊστικής του θεολογίας, αυτός

που κυβερνά τον κόσμο. Κατά τους Πατέρες όμως πρόκειται περί συνομιλίας μεταξύ των θείων Προσώπων, και ο Θεοδώρητος βλέπει στον Άγγελο του Γιαχβέ το δεύτερο Πρόσωπο της Τριάδος. Σχολιάζοντας το «Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος» ο Άγιος Αθανάσιος προσδιορίζει ότι «ότε δοξολογούσι τα Σεραφίμ τον Θεόν, λέγοντα τρίτον Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος Σαβαώθ, Πατέρα και Υιόν και Άγιον Πνεύμα δοξολογούσι»[\(20\)](#). «Το γαρ τρίτον τα τίμια ζώα ταύτα προσφέρειν την δοξολογίαν Άγιος, Άγιος, Άγιος λέγοντα, τας τρεις υποστάσεις τελείας δεικνύντα εστίν, ως και εν τω λέγειν το Κύριος, την μίαν ουσίαν δηλούσιν»(20α). Ο Ισίδωρος ο Πηλουσιώτης ερμηνεύει το ακαθόριστο των κειμένων με τη θεία παιδαγωγική: «Έτι δε και συνεσκιασμένως ερρέθη, εκείνο λογίζεσθαι χρή, ότι Ιουδαίοις τοις εις πολυθεΐαν ρέπουσι νομοθετών ουκ εδοκίμασε διαφοράν προσώπων εισαγαγείν ίνα και μη διάφορον φύσιν εν ταις υποστάσεσιν είναι δογματίσαντες, εις ειδωλολατρείαν εκκυλισθώσιν, αλλά το της μοναρχίας εξ αρχής μαθόντες μάθημα, κατά μικρόν το των υποστάσεων αναδιδαχθώσι δόγμα το πάλιν εις ενότητα φύσεως ανατρέχον»[\(21\)](#). Έτσι οι προφητείες που αναφέρονται στο Μεσσία, καθώς και στα ονόματά Του, Εμμανουήλ, Θαυμαστός, Σύμβουλος, Θεός ισχυρός, Άρχων Ειρήνης, Σοφία και Λόγος, θα ερμηνευτούν μόνο από Αυτόν που θα τις συγκεντρώσει στο Πρόσωπό Του, το Χριστό, Υιό του Θεού, Θεάνθρωπο και δεύτερο Πρόσωπο της Τριάδος.

Για τη μυστικιστική Ιουδαϊκή σκέψη η Τορά δεν είναι ένας απλός κώδικας εντολών και νόμων αλλά ένα Πρόσωπο ζωντανό. Αν όμως για τους Ιουδαίους μένη ακόμη τραγικά ανώνυμο, για τη χριστιανική πίστη ο Χριστός το προσωποποιεί κάνοντας από το νόμο, που οδηγείται στο πλήρωμά Του, τη χάρη.

2. Η Καινή Διαθήκη.

Τα Ευαγγέλια περιέχουν την πλήρη αποκάλυψη της Τριάδος. Από τον Ευαγγελισμό ακόμη, ο άγγελος προφητεύει την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος και προσδιορίζει το όνομα του

βρέφους, «διό και το γεννώμενον άγιον κληθήσεται υιός Θεού» (Λουκ. 1, 35). Η Βάπτιση του Κυρίου κάνει να λάμψη η εκθαμβωτική φανέρωση της Τριάδος. Στον αποχαιρετιστήριο λόγο Του ο Υιός αναφέρεται στον «άλλο Παράκλητο», το Άγιο Πνεύμα το «εκ του Πατρός εκπορευόμενον». Στην τάξη του Βαπτίσματος «εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος», το «όνομα» στον ενικό φανερώνει το δόγμα. «Εν δε όνομα των τριών, υποδηλούν την μίαν φύσιν της Αγίας Τριάδος», σχολιάζει ο Ζιγαβηνός(22). Ο Απόστολος Παύλος διατυπώνει την ευλογία: «Η χάρις του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, και η αγάπη του Θεού και η κοινωνία του Αγίου Πνεύματος μετά πάντων υμών» (Β' Κορινθ. 13,13), και ο Απόστολος Πέτρος γράφει «εκλεκτοίς παρεπιδήμοις διασποράς ... κατά πρόγνωσιν Θεού Πατρός, εν αγιασμό Πνεύματος, εις υπακοήν και ραντισμόν αίματος Ιησού Χριστού» (Α' Πέτρ. 1,1-2).

3. *Ή πρώτη διαμόρφωση της διδασκαλίας της Εκκλησίας με τη θεολογία των Πατέρων.*

Μέσα στη χριστιανική γραμματεία, από τη Διδαχή ακόμη, βλέπομε παντού την τριαδική διατύπωση, όπως είναι η επίκληση του βαπτίσματος με την τριπλή κατάδυση, οι ευλογίες και οι λειτουργικές δοξολογίες. Στη Δύση εκείνος πού διαμορφώνει τον τύπο «τρία Πρόσωπα, μία ουσία»(23) –tres personae, una substancia - είναι ο Τερτυλιανός. Στην Ανατολή ο Θεόφιλος Αντιοχείας χρησιμοποιεί πρώτος τον όρο της Τριάδος: «Η Τριάς, του Θεού και του Λόγου αυτού και της Σοφίας αυτού»(24).

Πριν από την Σύνοδο της Νικαίας, ωστόσο, το δόγμα δεν είναι ούτε φανερό, ούτε συγκεκριμένο, ενώ η αντίδραση κατά των τριαδικών αιρέσεων είναι γενική.

Ο Αλέξανδρος Αλεξανδρείας, βοηθούμενος από το νεαρό διάκονό του Αθανάσιο, κατηγορεί τον Άρειο, που καταδικάστηκε στην Α' Οικουμενική Σύνοδο της Νικαίας (325). Η Σύνοδος αυτή

διακηρύττει τον Υιό «γεννηθέντα εκ του Πατρός Μονογενή, τουτέστιν εκ της ουσίας του Πατρός ... ομοούσιον τω Πατρί ... ». Η Β' Οικουμενική Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως (381) καταδικάζει το Μακεδόνιο και διακηρύττει το Πνεύμα ως «το Άγιον, το Κύριον, το ζωοποιόν, το εκ του Πατρός εκπορευόμενον, τον συν Πατρί και Υιώ συμπροσκυνούμενον και συνδοξαζόμενον». Το ομοούσιο του Υιού και του Αγίου Πνεύματος προς τον Πατέρα διακηρύχτηκε με την μεγαλύτερη ενάργεια από τον Αθανάσιο, τους Καππαδόκες, τον Κύριλλο Ιεροσολύμων, το Χρυσόστομο, τον Επιφάνιο, τον Κύριλλο Αλεξανδρείας.

«Ουκούν εν μεν τοις ανθρώποις, επειδή διακεκριμένη εστίν η εν τοις αυτοίς επιτηδεύμασιν εκάστου ενέργεια, κυρίως πολλοί ονομάζονται, εκάστου αυτών εις ιδίαν περιγραφήν κατά το ιδίότροπον της ενεργείας αποτεμνομένου των άλλων. Επί δε της θείας φύσεως, ουχ ούτως εμάθομεν, ότι ο Πατήρ ποιεί τι καθ' εαυτόν, ου μη συνεφάπτεται ο Υιός. Ή πάλιν ο Υιός ιδιαζόντως ενεργεί τι χωρίς του Πνεύματος. Αλλά πάσα ενέργεια η θεόθεν επί την κτίσιν διήκουσα, και κατά τας πολυτρόπους εννοίας ονομαζόμενη, εκ Πατρός αφορμάται και δια του Υιού πρόεισι, και εν τω Πνεύματι τω Αγίω τελειούται»[\(25\)](#), διδάσκει ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης. Ο Άγιος Βασίλειος ανακεφαλαιώνει: «Έστι μεν γαρ ο Πατήρ, τέλειον έχων το είναι και ανενδεές, ρίζα και πηγή του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, έστι δε ο Υιός εν πλήρει θεότητι ζων Λόγος, και γέννημα του Πατρός ανενδεές• πλήρες δε και το Πνεύμα, ου μέρος ετέρου, αλλά τέλειον και ολόκληρον εφ' εαυτού θεωρούμενον»[\(26\)](#).

Παραπομπές.

[20.](#) «Περί της ενσάρκου επιφανείας του Θεού Λόγου» 10, PG 26, 1000.

[20α.](#) «Έκθεις Πίστεως», PG 25, 220.

[21.](#) Επιστολαί II, 143, PG 78, 589 A.

- [22.](#) «Εις Ματθαίον» 28, 19, PG 129, 764.
- [23.](#) PL II, 180, 1080.
- [24.](#) «Προς Αυτόλυκον» Β', 15, ΒΕΠ 5, 32.
- [25.](#) Περί του μη είναι τρεις Θεούς», PG 45, 125 BC.
- [26.](#) Ομιλία 24, «Κατά Σαβελλιανών» 4, PG 31, 609.

Πηγή : www.myriobiblos.gr.